

SZEMÉSZETI SZŰRŐVIZSGÁLATOK A VÉDŐNŐI ELLÁTÁS KERETÉBEN

A preventív szemlélet és komplex szolgáltatás egy kis szelete

2021. szeptember 16.

MAGYAR
EGÉSZSÉGÜGYI
MENEDZSMENT
TÁRSASÁG

Patient
Safety

Semmelweis Egyetem

EMK

Egészségügyi
Menedzserképző
Központ

Kacsó Katalin Melinda

Nógrád Megyei Kormányhivatal, megyei vezető védőnő

A SZEM (NEM CSAK) A LÉLEK TÜKRE

Miért fontos a jó látás?

- ✓ a világ érzékelése és megértése,
- ✓ környezeti veszélyek észlelése → balesetek elkerülése (biztonság),
- ✓ a látás és a tanulás szorosan összefügg (a tanulási folyamat 80-85%-a látáson alapszik),
- ✓ számos vizuális tanulási tevékenységhez (pl. olvasás, írás, számítógép használata és sport) folyamatosan szükséges,
- ✓ kulcsszerep az intellektuális és a társadalmi fejlődésben,
- ✓ kiemelkedően fontos mind a testi, mind az érzelmi fejlődés szempontjából.

A kezeletlen látáskárosodás:

- hátrányosan befolyásolja a tanulást, a sportban való részvételt, a társadalmi viselkedést,
- akár balesetekhez vezethet (jelentős társadalmi-gazdasági teher!).

A NEMZETKÖZI HELYZET RÖVID BEMUTATÁSA I.

Egészségügyi Világszervezet (WHO) látásról szóló jelentése (2019. október)

- látáskárosodás vagy vakság: min. 2,2 milliárd embert érint, ez várhatóan drámaian fog emelkedni,
- ebből min. 1 milliárd esetet lehetett volna megelőzni vagy kezelni,
- az elkerülhető látáskárosodások **globális közegészségügyi probléma** → 2014-2019 időszakra **globális cselekvési terv** (*Universal eye health: a global action plan 2014-2019*)
  - Cél: a látáskárosodások előfordulásának csökkentése és a látássérültek rehabilitációs szolgáltatásának biztosítása.
  - Hogyan? az egészségügyi rendszerekbe integrált, átfogó szemészeti szolgáltatásokhoz való hozzáférés javításával.

A NEMZETKÖZI HELYZET RÖVID BEMUTATÁSA II.

A látáskárosodással élő emberek számának várható növekedésének fő mozgatórugói:

- demográfiai változások (emelkedő népességszám, öregedő népesség),
- növekvő urbanizáció,
- viselkedésbeli és életmódbeli változások (megnövekedett indoor time, „közeli munkavégzés” - pl. számítógépes munka és játékok),
- egészségtelen táplálkozási szokások.

KORAI GYERMEKKORI LÁTÁSSZŰRÉS

A korai felismerés komoly hatással lehet a gyermek látására és jövőjére!

Elsődleges célja:

- a látásproblémák korai felismerése és megelőzése, a látást fenyegető vagy életveszélyes állapotok azonosítása,
- a megfelelő és időben történő szakemberhez irányítás,
- a korai kezelés végrehajtása és
- a kezeletlen állapotok esetleges oktatási és társadalmi fejlődésükre gyakorolt hatásának csökkentése.

Csak a szemész szakorvos tudja diagnosztizálni és kezelni a látási problémákat, de a szűrővizsgálatok segítenek azoknak a gyermekeknek a megtalálásában, felderítésében, akiknek teljes szemvizsgálatra van szükségük.

LÁTÁSSZŰRŐ PROGRAMOK

Nemzetközi kitekintés

- első államilag jóváhagyott iskolai látásszűrő program (Connecticut, 1899): Snellen-diagram, az iskola tanárai végezték,
- ma már a világ legfejlettebb országaiban,
- módszertan és alkalmazott eszközök: jelentős fejlesztések,
- színlátás vizsgálata ritkán, inkább a szem alkalmazkodásának (akkomodációjának) és a binokuláris zavarainak szűrése,
- megcélzott egyéb állapotok, szembetegségek is (pl. trachoma, szürkehályog, glaukóma és szemideghártya-daganat (retinoblastoma)).

LÁTÁSSZŰRÉS - HAZAI HELYZET I.

A hazai helyzet rövid bemutatása: szakmai és jogi szabályozás

- 1996: első módszertani levél, 2008: szakmai irányelv (EMMI),
- 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről: a betegségek és kórmegelőző állapotok korai felismerését célzó szűrővizsgálatok az egészségvédelem alapvető eszközei, a 0-18 év közötti szűrővizsgálatok kötelezőek,
- 51/1997. (XII. 18.) NM rendelet a kötelező egészségbiztosítás keretében igénybe vehető betegségek megelőzését és korai felismerését szolgáló egészségügyi szolgáltatásokról és a szűrővizsgálatok igazolásáról
- 49/2004. (V. 21.) ESzCsM rendelet a területi védőnői ellátásról
- 26/1997. (IX. 3.) NM rendelet az iskola-egészségügyi ellátásról
- helyi szakmai protokoll (Budapest, X. kerület).

LÁTÁSSZŰRÉS - HAZAI HELYZET II.

A hazai helyzet rövid bemutatása: rendszeres védőnői szűrővizsgálatok

- A 0-18 éves korosztály szemészeti szűrését az alapellátás részeként működő **védőnői szolgálat** végzi (kivéve az első vizsgálatot-újszülött osztály).
- **Rendszeres időközönkénti szűrésre** azért van szükség, mert az évek során újabb és újabb szemészeti eltérések jelentkezhetnek.

A védőnők feladatai:

- a kóros látásfejlődés rizikótényezőinek időben történő felismerése,
  - a látás fejlődésének követése és
  - a szemészeti szűrővizsgálat elvégzése.
- Az utóbbi években kiegészül a gyermek fejlődésére fókuszáló **szülői kérdőívvel** (TÁMOP 6.1.4. Koragyermekkor (0-7) program kiemelt projekt, 2013-2014 között).

LÁTÁSSZŰRÉS - HAZAI HELYZET III.

Védőnői szűrővizsgálatok

- Anamnézis felvétele, gyermekszemészeti betegségek kockázati tényezőinek, genetikai háttérének megismerése
- A szem és védőszerveinek külső megtekintése,
- A szemmozgások vizsgálata,
- A mélységérzékelés (sztereó látás) vizsgálata,
- A corneális fényreflex vizsgálata,
- A színlátás vizsgálata,
- Szervezés, dokumentálás, együttműködés, követés, gondozás,
- Életkoronként eltérő, hogy mi vizsgálható.
- **A gyanú megerősítése, a diagnózis felállítása és a kezelés a szemészeti szakellátás feladata.**

LÁTÁSSZŰRÉS - HAZAI HELYZET IV.

Védőnői szűrővizsgálat újszülöttkorban I.

Első védőnői szűrővizsgálat: a szülőintézetből hazajövetel után 48 órán belül, illetve szombat, vasárnap vagy munkaszüneti nap esetében az azt követő első munkanapon.

- A családi és a perinatalis anamnézis felvétele, gyermekszemészeti betegségek kockázati tényezőinek, genetikai háttérének megismerése:

A gyermek anamnézisében	A családtagok anamnézisében
<ul style="list-style-type: none"> • koraszülöttség, • retinopathia prematurorum (ROP), • perinatális komplikáció, • intrauterin növekedési elmaradás, • szájpadhasadék vagy egyéb craniofacialis abnormalitás.	<ul style="list-style-type: none"> • retinoblastoma, • veleszületett szürkehályog, • veleszületett zöldhályog.

LÁTÁSSZŰRÉS – HAZAI HELYZET V.

Védőnői szűrővizsgálat újszülöttkorban II.

- Az újszülöttet gondozó(k) kikérdezése az esetleges észrevételekről,
- a szem és védőszerveinek külső megtekintése: fejlődési rendellenesség, sérülés, a szem felépítése és mérete,
- a pupillareflex vizsgálata pupillalámpa fényére,
- a szemmozgás és a szemállás vizsgálata.

Életkornak megfelelő állapot: a szemhéjak épek; a szemrésben nem áll a könny; a szaruhártya átmérője kb. 10 mm; a pupillák egyenletesen sötétek, feketék, közepesen tágak, centrálisak, alakjuk normális, pupillalámpa fényére jól reagálnak; a szemhéjak fényre zárnak; a szemmozgások az életkornak megfelelőek - optokinetikus nystagmus kiváltható.

LÁTÁSSZŰRÉS – HAZAI HELYZET VI.

Elváltozások újszülöttkorban - a legfontosabb, kezelést igénylő kórképek

- veleszületett szürkehályog (cataracta congenitalis),
- veleszületett zöldhályog (glaucoma congenitalis),
- retinopathia prematurorum (ROP) – háttérben leggyakrabban: kis születési súly (<1500g), rövid gesztációs idő (<36. hét), emelkedett oxigén nyomás → **koraszülöttek szemészeti szűrővizsgálata** a ROP időben történő kezelésének elengedhetetlen feltétele!

Idejében való felismerésük és kezelésük a megfelelő vizuális fejlődés szempontjából nélkülözhetetlen!

LÁTÁSSZŰRÉS – HAZAI HELYZET VII.

Elváltozások újszülöttkorban – egyéb kórképek, tünetek

- congenitalis nystagmus,
- könnyezés vagy váladékozás egyik vagy mindkét szemem,
- normálisnál kékebb a sclera (osteogenesis imperfectával együtt fordul elő),
- a szemhéjak rendellenes állása (pl. szemhéjcsüngés),
- záródási hibák - colobomák (pl. congenitalis iris coloboma),
- az iris hiánya (aniridia),
- haemangioma, stb.

Minden esetben szemészeti vizsgálat indokolt!

IRODALOM

- 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről 40. § (1) és 81. § (3), 2021. szept. 15-i állapot.
- 49/2004. (V. 21.) ESzCsM rendelet a területi védőnői ellátásról 3. §, 4. §, 2021. szept. 15-i állapot.
- 51/1997. (XII. 18.) NM rendelet a kötelező egészségbiztosítás keretében igénybe vehető betegségek megelőzését és korai felismerését szolgáló egészségügyi szolgáltatásokról és a szűrővizsgálatok igazolásáról 4. § b) és e), 2021. szept. 15-i állapot.
- A Nemzeti Erőforrás Minisztérium szakmai protokollja a védőnő feladatairól az egészséges csecsemő gondozásában. Egészségügyi Közlöny, 2011, 18: 2699 – 2730.
- Az Országos Tisztifőorvosi Hivatal közleménye az alapellátásban dolgozó házi gyermekorvos, illetve háziorvos és a területi védőnő együttműködése helyi eljárásrendjének kialakításához kiadott szakfelügyeleti ajánlásáról. Egészségügyi Közlöny, 2009, 2:288-303.
- Blindness and vision impairment. Forrás: <https://www.who.int/publications-detail/world-report-on-vision> (letöltve: 2019.10.10.)
- Egészségügyi Minisztérium: A 0-18 éves életkorú gyermekek látásfejlődésének követése, a kancsalság és a fénytörési hibák felismeréséről Szűrővizsgálati irányelvek védőnők és gyermekorvosok számára. Hivatalos Értesítő 2009, 46.: 8993.
- EMMI Országos Tisztifőorvosi feladatokért felelős helyettes államtitkár: Szakmai, gyakorlati iránymutatás a területi védőnő gyermekvédelmi feladatainak ellátásához, különös tekintettel a korai észlelésre, jelzésre és az együttműködésre, 2017.)
- Kacsó K.M.: Védőnői szemészeti szűrővizsgálatok helyi szakmai protokolljának kialakítása és pilot bevezetése, Szakdolgozat, Semmelweis Egyetem Egészségügyi Menedzserképző Központ, 2020.
- Süveges, I: Szemészet, Medicina Könyvkiadó, 2015.
- Universal eye health: a global action plan 2014-2019. Forrás: https://www.who.int/blindness/AP2014_19_English.pdf (megtekintve: 2019.09.21.)

**KÖSZÖNÖM
A FIGYELMET!**

